СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXII. | Число 128. | Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 3. червня, 1924. | VOL. XXXII. | No. 128. | Jersey City, N. J., Tuesday, June 3, 1924. | THREE CENTS

Япан протестує проти іміграційного закона.

ВАШИНГТОН, 31. мая. — Японський амбасадор Ганіґара предложив секретареви Гюзови урочистий протест японського уряду проти постанови свіжо ухваленого іміґраційного закона, на основі котрої зовсім виключається японську іміґрацію.

Японський уряд закидає проти спеціяльного покривдження Японців. Япан просить американський уряд, щоби він зніс постанови проти японського народа.

КІНЧАЮТЬ СЛІДСТВО ПРОТИ МІНІСТРА СУДІВНИЦТВА.

ВАШИНГТОН, 31. мая. — Сенатовий комітет, що веде слідство проти міністра судівництва Догерті, заповідає, що покінчить се слідство вже сього тижня.

ХОЧУТЬ СКОРО ЗАМКНУТИ КОНҐРЕС.

ВАШИНГТОН, 31. мая. — Провідники конґресу задумують замкнути засідання конґресу в найблизшу суботу, якщо до сього часу їм удасться покінчити роботи.

Се відай не буде можливо зробити, бо фармерський бльок заповідає остру обструкцію проти конґресу на випадок, як конґрес не возьметься сейчас до законів про допомогу для фармерів.

ЗВІДКИ БЕЗРОБІТТЯ?

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Місячний булетин Національної Організації для Виміни Праці, котра займається розділом праці, заявляє, що причиною теперішнього застою в промислі є непевність щодо податкового закона. Булетин заявляється за вибором Кулиджа президентом Злучених Держав.

КЛЕНСМЕНИ ВИКЛЮЧЕНІ ВІД СЛУЖБИ НА ЛАВІ ПРИСЯЖНИХ СУДІВ.

ЛОНДОН, Кентакі, 31. мая. — Стейтовий суддя А. Т. Менінґ виключив всіх симпатиків Ку-Клакс-Клена від служби на лаві присяжних судів.

Суддя заявив, що людий, яких вічно вправляють у ненависти до других народів та віроісповідань, не можуть бути присяжними суддями.

ПРОВІДНИКИ ПАРТІЙ ПРОТИ КЛЕНА.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Кілька провідників обох великих американських партій збирається добити від партій острого виступу проти Ку-Клакс-Клена.

ПЯТИЙ СІЧОВИЙ ЗІЗД.

Організація зїзду.

ФІЛЯДЕЛФІЯ, Па., 31. мая. — Вчора й нині відбувався тут Пятий Зїзд Січової Організації в Злучених Державах.

На зїзд прибули представники 56 товариств, підлеглих організації. Головою зїзду вибрано гр. М. Рибака з Філяделфії. Секретарювали гр. Петро Задорецький з Ню Йорку та др. Осип Назарук з Шикаґа.

Заведено централізацію.

В справі організації самої організації заведено далеко йдучі зміни. По рефераті д-ра Осипа Назарука постановлено зібрати велику часть виконавчої влади в руки головного отамана.

Були далі реферати та дискусії в справі політичній, пресовій та церковній. Осідок Січової Організації постановлено оставити на далі в Шикаґо. Слідуючий Зїзд мабуть відбудеться за три роки в місті Дітройті.

Признають потребу національного податку та „Обєднання".

Зїзд признав, що обовязком кождого Січовика та Січовички є платити Національний Податок.

Зїзд признав потребу одноцільного національно-державницького фронту та признав „Обєднанне" висловом такої одноцільности. Зїзд похвалив теперішню господарку „Обєднання".

Привітання для Зїзду.

Привіти для зїзду складали: в імени Українського Народного Союза та Обєднання Українських Організацій в Америці гр. Семен Ядловський, підносячи в своїй промові потребу й вагу єдности й карности серед української іміґрації для боротьби українського народа за національну свободу; гр. Дмитро Штогрин в імени Провидіння, гр. Теодор Грицей в імени Ліґи Американських Горожан Українського Походження та гр. М. Дармоґрай від Ліґи Ветеранів.

Вибір нового уряду.

Згідно з постановою зїзду на зїзді вибрано лишень головного отамана, котрим майже одноголосно вибрано знова дра Степана Гриневецького з Шикаґо, його заступника, котрим вибрано гр. Титанича з Філяделфії, та головного скарбника котрий став гр. Степан Мурин з Шикаґо. Редактором „Січових Вістий", органу Січової Організації, затверджено дра Осипа Назарука.

СЕНЗАЦІЙНЕ ВБИЙСТВО В МІЛЮНЕРСЬКИХ КРУГАХ ШИКАҐА.

ШИКАҐО, Илинойс, 1. червня. — Загадка, яка оточувала вбийство Ричарда Френкса, котрого тіло найдено 10 днів тому назад, уже розкрито, і то незвичайно сензаційно.

Показалося, що вбийниками є два студенти висших шкіл в місті Натан Леополд та Ричард Лові. Оба вони є синами мілюнерів, оба були відомі з великих здібностий та оба були насиріз ексцентричні (диваки). Вони призналися до злочину та сказали, що на дорогу злочину штовхнула їх по части жадоба пригоди, по части бажання наживи. Вони хотіли поповнити злочин так, щоби ніхто їх не вислідив, та хотіли заробити легким способом кілька тисячів долярів від батька пійманого ними хлопця.

Досліджено їх при помочи окулярів, котрі один з них згубив недалеко від місця, де заховано тіло вбитого хлопця.

МЕК-ЕДУ.

ШИКАҐО, Ілл., 30. мая. — Національна головна кватира демократичного кандидата на президента Злучених Держав, Виллієма Ґіббса Мек-Еду переноситься в сей понеділок до Ню Йорку, де буде демократична конвенція.

Менаджери його виборчої кампанії кажуть, що він має найкращі вигляди на успіх на конвенції і при виборах.

ПОРТРЕТ ОДНОДНЕВНОГО ГОЛОВИ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 30. мая. — Буджетова комісія палати послів Конґресу призначила $2,000 на портрет Теодора Медера Ґомроя, котрий був тільки один день головою палати. Було се 3-го березня, 1869 року. Його портрет буде між другими портретами президентів палати послів.

БОЖЕВІЛЬНИЙ УКРАЇНЕЦЬ УБИВ ЖІНКУ Й СЕБЕ.

Гр. Г. Пелех з Портленду, в стейті Ореґоні, доносить, що там скоїлася страшна трагедія, в котрій головною дієвою особою був Українець Юрко Лисенко.

Сей Лисенко походив з козацької родини. Знав він добре різьбарство та був добрим машиністом. До Портленду приїхав він коло 1917 року. Була в него жінка-Полька, з котрою він не жив добре. В 1920 році хотів він її покинути; виняв уже був гроші з банку та збирався їхати до краю. Та дві другі Польки, Ковалевська та Островська на імя, заарештували його та не дали йому виїхати. На якийсь час Лисенко немов би погодився зі своєю долею, він купив собі лоту та побудував дім. Та жінка з ним обходилася, як сама хотіла; їздила, куди й де хотіла, а раз пів року не було її дома.

Оногід вистрілив до неї з револьвера та вбив її на місци. Опісля вбив себе.

Лисенко до організації не належав. Оставив трое дітий: 15-літну дівчину та 14-літного й 12-літного хлопця.

НАЙШЛИ НОВИЙ МАТЕРІЯЛ ДЛЯ ШТУЧНИХ ЗУБІВ.

Директор зубної клініки Круппових підприємств у Есені, др. Гавптмаєр (в якій працює вісім лікарів і понад сто помічних сил) винайшов нову мішанину для штучних зубів. Показалась вона дуже доброю для виробу штучних зубів, пльомбування зіпсованих і дірявих. Цей дорогоцінний матеріял вдалося докторови Гавптмаєрови скласти в хемічній лябораторії зі сталі. Назвав цей матеріял „Ніроста". Є то метал похожий на плятину, так гнучкий як і золото, але двічі відпорніщий і триваліщий. Зуби, містки і корони робитиметься з відливів, які присилатимуть дентисти. В Порурю уживають чимраз більше „Ніроста" і перейшли вже до Швайцарії і Англії. Першенство „Ніроста" в порівнанню з золотом є велике. „Ніроста" не може ніколи продіравитися або так скоро зужитися як золото, а попри це є від золота тричі дешевше. Фірма Крупп оснувала для фабрикації „Ніроста" окреме підприємство, в якому зайнято вже богато робітників.

ЗАГАЛЬНИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР У РОСІЇ.

Синод православної церкви приготовляє загальний церковний собор. Собор мав би відбутися ще цього року. Головним приклонником цієї думки є патріярх Тіхон. Він сподіється, що собор поладнає реорґанізацію російського православного життя. Між иншим на соборі будуть розглядати і відношення православної церкви до православних громад поза межами совітів.

ОГОНЬ В ГАЛИЧИНІ.

В Барищі, (Бучаччина) 16. квітня вибухла пожежа у господарстві Стан. Вискута. Вмить зайнялись сусідні будинки. Згоріло 74 забудувань (у цьому 16 мешкальних домів). В огні згоріла 4-літня Марія Рейтаровська. Дві сотки людей опинилось без даху.

РОЗКОПКИ НА ПЕРШИХ ОСІДКАХ ЧЕСЬКИХ КНЯЗІВ.

Протягом місяця мая маєтьея переводити розкопки й історичні пошукування на праському Вишеграді. Там до 10-го століття жили чеські князі. Опісля на Вишеграді коронувалися також королі. Підчас гуситських воєн у XV. ст. це старинне місто зруйновано. Розкопками проводитиме професор праського університету др. Нідерле, директор державного археольогічного інститута. Розкопки переводитимуться у т. зв. Лібушених Купелях, де натрапляється на сліди праастарого міста і біля каплиці св. Мартина, де найправдоподібніше було старе славянське кладовище.

СИН ОТРУЇВ БАТЬКА.

Як ми вже звідомляли в Медиці помер нагло в другій половині квітня тамошній селянин Михайло. Сконстатовано, що смерть послідувала наслідком отроїння. Слідство виявило, що господар Михайло жив у незгоді з своїм сином Іваном, який мешкав у сусідній Старяві. Відгрожувався, що згладить батька зі світа. Найняв для цього собі за великі гроші Григорія Пукальця з Перемишля. На два дні перед тим зявився Михайло (син) у Пукальця і дав псови їсти булку. Пес згинув д окількох годин. Опісля вийняв Михайло з кишені фляшку горівки і сказав, що так сильно затроєна, що батько мусітиме вмерти, як лише трохи напеться її. Тепер пійшли оба дорогою до Медики. По дорозі повчив Михайло Пукальця, що має говорити з батьком, щоби почастував його вкінці горівкою і зараз відійшов. Пукалець так теж і зробив. Старий Михайло дві години після того як напився горівки, помер. — Обох злочинців арештовано і відставлено до Перемишля.

ОЗІРЦІ ЗАМОРОЖЕНИХ РИБ.

Шведське підприємство „Фризерлена" в Ґетеборзі придумало новий спосіб консервування живих риб у леді при помочі спеціяльного апарата. На праській взірцевій ярмарці згадана фабрика показувала взірці такого заморожування риб. Риба замерзає в леді і легко її посилати почтою згл. залізницею. На бажаній стації лід топиться і риба оживає.

Премієр Пуанкаре уступив. — За ним іде і президент Мільран

ПАРИЖ, 1. червня. — Премієр Раймонд Пуанкаре нині уступив, але за ним мусить уступити також і президент републики Александер Мільран.

Проти Мільрана заявилось нині більше як 300 послів парляменту з усіх 584. Вони постановили не приняти премієра, якого іменував би Мільран.

З уваги на те, кажуть, президент Мільран уступить ще сього тижня і обі палати парляменту виберуть нового президента.

Новим премієром має бути Едуар Ерріо, а кандидатом на президента є Поль Пенлеве.

РІВНОУПРАВНЕННЄ ЖЕНЩИН.

ПАРИЖ, 1. червня. — Соціялістична більшість у французькому парляменті постановила передвсім перевести закон про політичне рівноуправнене женщин у Франції.

ВИНЯТЬ МОРҐЕНА.

ПАРИЖ, 1. червня. — Соціялістичні посли винять нюйорського банкира Дж. П. Морґена, що він через свою позичку для Франції здушує її фінансово і використовує для себе.

ГОВОРЯТЬ ПРО НЕДАЛЕКУ ВІЙНУ РУМУНІЇ З РОСІЄЮ.

ЛОНДОН, 1. червня. — Тутешня преса пише, що Румунія і Росія готовляться до недалекої війни. Вона подає, що Росія хоче відобрати від Румунії Бесарабію, та що поправді вона стремить до захоплення Царгорода.

З російських кругів запевняють, що російські монархісти готові віддати Румунії Бесарабію, якщо вона піде війною проти большевиків і приверне царську власть на Україні.

ЗАМАХ НА ПРЕМІЄРА АВСТРІЇ.

ВІДЕНЬ, 1. червня. — Нині на залізничому двірці соціяліст Карель Яворек виконав замах на канцлера Австрії, Іґнаца Зайпеля. Потому заговірник намагався собі відобрати життє. Бояться, що премієр ранений смертельно.

ХОТЯТЬ ЩЕ КАЙЗЕРА.

БЕРЛІН, 1. червня.— Тутешний дневник Фоссіше Цайтунг пише, що німецькі націоналісти стреблять до монархічного перевороту і видвигають кандидатом на престол малолітнього Вільгельма Фридриха, сина бувшого престолонаслідника Фридриха Вільгельма.

Покищо по їх пляні молодий монарх мав би реґента в особі бувшого адмірала фон Тірпіца.

ПРО НІМЕЦЬКУ ПОЛІТИКУ.

БЕРЛІН, 1. червня. — Тутешня преса підносить, що німецьких націоналістів не допущено до правительства з причини заходів Американців і Британців.

ПОВСТАННЄ В АЛЬБАНІЇ.

РИМ, 1. червня. — З Альбанії повідомляють, що там революція шириться дальше. Повстанці ідуть на столицю Тірану.

ЗАБОРОНЯЮТЬ ВСТУП ДО РОСІЇ.

БЕРЛІН, 1. червня. — З Росії повідомляють, що большевики заборонили горожанам кількох держав вступ до Росії. На першому місці є Злучені Держави, яких горожанам заборонено вступ до Росії.

ГОДІ ВЖЕ НА СЕЛІ ЛЮДИЙ ДУРИТИ.

МОСКВА, 1. червня. — Російський комуністичний конґрес заборонив вести проти-релігійну пропаґанду на селах.

ЩЕ ТРОЦЬКИЙ.

МОСКВА, 29. мая. — Леон Троцький у своїй обороні на конґресі російської комуністичної партії заявив, що одинокою його помилкою було занедужанне підчас боротьби в партії. Він сказав, що центральний виконуючий комітет партії остаточно погодився з його критикою, бо з останньої зими поробив заходи, щоб здемократизувати партію. Троцький додав, що в теперішню хвилю слід задержати „стару ґвардію", себто лідерів большевицьких сперед революції, бо вони мають досвід, але треба помаленько допускати нові молоді сили до правління партією і державою. Одначе він повинується партії і буде вірно йти служити як жовнір.

З Троцьким був ще один делеґат Преображенський. Всі підпирали „стару ґвардію" і ухвалили відповідну резолюцію.

Конґрес ухвалив також однодушно признанене для виконуючого комітету російської комуністичної партії.

БУНТ В „ЧЕРВОНІЙ" АРМІЇ.

МОСКВА, 29. мая. — В Туркестані (в Середній Азії) вибух бунт 20,000 новобранців ,які зачали війну проти „червоної" армії і захопили кілька міст. Большевики післали проти повстанців нові „червоні" військові сили.

ВИКРИТО ДОРОГОЦІННОСТИ.

МОСКВА, 28. мая. — Тутешня поліція викрила в домі передреволюційного магната Степана Рябушинського тайну кімнату, в якій найдено великий склад артистичних цінностий, золота, діямантів і т. п. Все те лежало прикрите сміттєм понад 7 літ.

ПРОСВІТНИЙ РУХ В РОСІЇ.

МОСКВА, 24. мая. — Нині большевики привели на площу біля могили Леніна 10,000 школярів і веліли їм присягати на Леніна.

До дітий промовляли: Троцький, Каменев, Зіновєв, Бухарін і Риков. Троцький звелів дітям присягти на вірність засадам Леніна і вони під проводом одного лідера однодушно заявили, що присягають.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЯК У ГАЛИЧИНІ

Литовці призначили цілий місяць від 25-го квітня до 25-го мая с. р. на збірку грошей і инших дарів для литовських Стрільців. Польські ґазети пишуть, що сі гроші призначені на оружне визволене Вильни.

З приводу тої збірки управа литовських Стрільців видала таку відозву: „Все для Вильни! Наша старинна столиця Вильна мучиться у звірячих руках окупантів. Не забувайте про те, що Поляки гноблять і вигублюють наших братів у Виленщині. Варшавські жандарми мучать їх по тюрмах, замикають школи, нищать ґазети, заказують уживати литовської мави і виганяють Литовців з їх вітчини. Запустивши свої кігті у виленську землю, Поляки приготовляють собі дорогу до наших осель, маючи намір загорнути цілу Литву. Тому жертвуймо все для Вильни. Зібрані від вас гроші приближають той день, коли литовський прапор буде маяти на горі Ґедеміна".

Цілком як у Галичині, але не диво, бож се тойсамий окупант.

УРОЖАЙ В СТАРІМ КРАЮ

Завдяки вимково теплій осени вдалося в Галичині засіяти добре озимину і приготовити ниви для ярини і весняних робіт.

Озимина аж до снігів розвовалася гарно, а в богато місцевостях аж занадто буйно. Колиж впали перші грубі сніги на незамерзлу землю, озимина в значній части знищилася і вигнила (прим. в Городеччині, Бучаччині й ин.). Там значну часть жита мусіли переорювати. Ячмінь, засіяний в серпні, вибуяв дуже і в богато місцевостях пропав зовсім. Весна ц. р. опізнилася, отже спізнилися весняні роботи. І так яру пшеницю й овес, які правильно повинно засіватися в марті, засіяно щойно з кінцем квітня. Садження бараболь ще щойно зачалось (половина місяця мая!).

Вигляди отже на гарні жнива цього року вельми слабі. Та зовсім певно це годі передбачити ще тепер. Звичайно теплий і мокрий май впливає корисно на засіви. Але в цьому випадку треба узглянити, що засівано би вже в марті, а збіжжа й ярина вже зійшли. З огляду на спізнені цьогорічні засіви ліпша була би лише мала вохкість.Неврожай для нещасливого галицького селянина був би тяжким ударом, бо мусить платити скарбови польському великі податки, а збіжжа і так в порівнанні з иншими артикулами — дешеве.

ВЖЕ РОЗУКРАЇНІЗОВУЮТЬ

ВІДОМОСТИ ПРО „ДЕНАЦІОНАЛІЗАЦІЮ" СОВІТСЬКОЇ АРМІЇ НА УКРАЇНІ.

(Від кореспондента „Свободи").

Ще не минуло й року, відколи совітська влада на Україні заходилась українізувати армію й заводити територіяльне війська, а вже в совітських „високих" кругах починається рух у відворотнім напрямі. Перше українізували, а тепер розукраїнізовують.

У берлінськім „Рулі" знаходимо з цього приводу цікаві відомости.

Виявляється, що українізація дала не зовсім бажані для совітської влади наслідки. Почувши про українізацію, в армію посунули недобитки ріжних українських ватаг і загонів. Деякі бувші отамани навіть позаймали високі командуючі становища в червоній армії. Досить згадати про бувших співробітників ґенерала Омеляновича-Павленка та про отамана Тютюнника, які перейшли до совітської влади й дістали посади в червоній армії.

Нові команданти, опинившись у штабах та на чолі військових частин, не могли, розуміється, не вплинути на вояцьку масу в певнім напрямку. Почали ширитись чутки, що незабаром Україна відокремиться від СССР, що буде заведена „радянська влада без комуністів" і т. и.

Крім цеї „мазепинської" небезпеки виявилась і небезпека чисто-оперативна. Деякі військові частини вже настільки зукраїнізувались, що не розуміли й не хотіли розуміти директив вищого командування, здебільшого московського або послуговуючогося московською мовою. Бували випадки, що деякі полкові штаби відсилали московські директиви назад, вимагаючи, щоб до них писали по українськи.

[illegible] огляду на таку очевидну „контрреволюцію" [illegible] військово-революційна рада („реввоенсовет") на останнім засіданні постановила — принаймні, так запевняє „Руль" — спішним порядком розукраїнізувати „полудневу" армію й вичистити її від „шкідливих" елементів. На пропозицію товариша Фрунзого, який ще перед роком вимагав повної українізації, харківському військовому комісаріятови тепер наказано учити вояків у „полудневій" армії двічі на тиждень по українськи й чотирі рази по московськи. На посади командантів, починаючи від полковника й вище, звелено призначити виключно Москалів. В армії має бути переведена „чистка", усіх отаманів та „батьків" буде віддано під суд. Загалом, московський „реввоенсавет" вимагає, щоб Харків строго вважав на його приписи, не забувався й не смів думати ні про яку там „[illegible]".

[illegible] загадка „Руля", якому українізація ду[illegible] українізація армії особливо, чи в дійсності [illegible] влада переконалась, що українізація — це гра з [illegible]. У всякім разі, диму без вогню не буває. Р.

„НЕДОРАЗУМІНІЯ" БОЛЬШЕВИКІВ З НІМЕЧЧИНОЮ ТА ЇХ ПЕРЕГОВОРИ З АНҐЛІЄЮ

(Оригінальна допись „Свободи" з Відня).

I.

В цілім світі панує загальне переконанне, що найблизше до себе стоячими державами є Німеччина та Советська Републіка. Таке бодай каже звичайна льоґіка політичного розумовання: Франція запомагає Польщу зброєю, офіцерами та грішми з метою мати поміч на випадок війни з Німеччиною, а Польща користає з цеї помочи еще і в тій цили, щоби мати чим боронити свої східні границі від можливого нападу совітів.

Коби не поміч Франції на річ Польщі в 1920 р. була би совєтська република, або говорячи більше реально — Росія — майже парадним маршом перейшлась повперек Польщі та получилася з німецькими товаришами з під знаку молота і (це ще чиста декорація) серпа. — І в цілім світі дипльоматичнім Франція найбільше Росії шкодить і старається її ізолювати і політично і економічно.

Ворог нашого ворога є нашим приятелем а Німеччина притиснена від заходу Французами остаточно таки немає иншого оперття, як лише Росію. Що вони собі дають взаїмно певні облегчення особливо ж на торговельнім поли а правдоподібно і на поли военної орґанізації та узброення та що відносини між тими обома державами не можуть бути цілком холодні — це є ясним і самозрозумілим.

Дуже інтересні інформації з цеї матерії подав недавно в однім інтервю німецький посол **Др. Курт Зорґе,** що є директором славної фабрики гармат Круппа а заразом „президентом німецького союза тяжкого промислу". Я подаю тут що важнійше з його виводів.

„По окінченню війни прийшло на порядок дневний питання про позитивну роботу у всіх областях. Треба було на ново збудувати всьо, що було підчас війни знищене, а в першім ряді треба було відновити промисл та зреорґанізувати господарське життя. Війна принесла краям з високорозвиненим промислом еще більші рани ніж краям аґрарним.

Верзайський договір відрізав нас ві цідлого світа і тому річ природна, що очи наших промислових і аґрарних кругів звернулися були на Росію. — Моїм підставовим поглядом є, що 200 міліонів, населення між Райном (не Рейном! ми не маем права вчити Німців, як вони мають називати свою ріку! Др. Курт), а Уралем стратило не лише можність продукувати але і набувати! Часи повоєнні навчили нас, що ніяка держава не може під зглядом економічним істнувати без звуку з другими державами!

„Економічна кріза одної держави відбилося рідко на другій. І тому ми не глядячи на відносини, які були в Росії рішилися спробувати відновлення з нею торговельних зносин. Ми не покладали великих надій на це, та все таки ми мали надію, що нам дасться уговкати ті рос. сфери, що були проти приватної торговлі.

Перед півтора роком заключила фірма Круп договір з совітськими урядом, після котрого ми дістали в аренду 26.000 десятин (то є около 50.000 гектарів) землі в полудневій Росії (! отже властиво на Україні! Др. Курт).

Ми обовязались з нашого боку привезти до Росії сільсько-господарське знаряддя і машини з додержаннем однак на них права власности. Взяли ми в аренду землями як і працюючими на них „русскими" (?) робітниками управляє наш представник Клете. Ми вивозимо до Росії також льокомотиви і готові доставляти также залізнодорожний матеріял шини, складові частини ваґонів і взагалі всьо то, чого треба для реорґанізації руху на залізницях. Совітський уряд платить нам за льокомотиви тут на місци, в Німеччині. Німеччині бракувало харчів, і ми сподівалися знову з иншого боку, що ми облегчимо прохарчовання нашої людности через привіз збіжа з Росії. Однак ми дістанемо збіже з взятих нами в аренду земель допервa по жнивах цего, то є 1924 року.

„Може декого дивує, що фабрика Круппа, знана яко продуцентка, гармат взялася виробляти хліборобські машини та торговати збіжем! Але так, як підчас війни много фабрик до того не призначених перероблено на фабрики военного матеріялу, так знову зараз по війні ми постановили переробити гармати на скорострілы на плуги та серпи, і вивозити їх в Росію. Французька та польська преса пише про нас, що ми в Росії прилагоджуємо зброю проти антанти, що ми будуємо фльоту в Николаєві і т. ин. Однакож всьо то є вимислом, а міжнародна комісія, котра займалась близше цим питаннем висказалася рівнож в цім змислі.

„ Головною з причин повільного розвою товарообміну між Німеччиною а Росією є брак покупної сили то є готових грошей по стороні советських інституцій.

Вони хотіли би всю діставати на довго терміновий кредит, тоді як засадою наших промисловців є продавати всьо за готівку, власне лдя браку її у нас. Взагалі треба сказати, що сотворити промисл та відновити господарське життє даної країни може лише приватний капітал, та вільна торговля і особисте ризико предприємця. Тимчасом в Росії підержується зі всіх сил державний монополь торговлі.

„Щоби торговля справді розвивалася, і щоби наново оживити промисл і господарство в Росії треба поставити на перший плян приватний почин (ініціятиву), бо державний капіталізм та монополь заграничної торговлі, реквізиції та конфіскати — перешкаджають розвоєви господарства у кождій державі, а ще більше у державі, де промисл і взагалі господарство цілком розвалені. Кожда держава переживає часи коли з уваги на загальне добро треба предприняти спеціяльні зарядження, монополізувати закони вугля або таку або иншу галузь промислу. Там однак, де принцип монополю покладено за систему, а приватну торговлю допускається лише немов-то з ласки уряду — там ніколи не буде здорового промислу і справді гарного розвою торговлі".

Отці погляди доктора Зорґе дають нам деякий вигляд у відносини торговельні між Німеччиною а совітською републикою, котру він називає так, як вона на вні чужому представляється, то є — Росією.

Перед двома роками буле ще — бодай для заплющення очий — якісь осібні заграничні українські посольства та місії торговельні. Большевики признали однак що вони вже є досить сильні, як щоби бавитись в таку маскараду. Маска пішла пріч — правдиве лице зцентралізованої „единої - неделимої" Росії показалось в цілій своїй нівелюючій величи!

Др. Кирило Трильовський.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ?

Що де бузьок в хаті, там щастє? Чи ви знаєте, що вийшов перший гумористичний календар Бузьок? Він буде Вас веселити цілий рік і більше за 75 центів. Замовлення [illegible] до книгарні „Свободи".

ПЕРШИЙ ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ ЗЇЗД УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЯНСЬКОЇ СПІЛКИ НА ЕМІҐРАЦІЇ.

(Продовження).

З приводу висловлених докладів винесені резолюції, в яких 1) зазначується необхідність використати еміґраційне становище, як вільну трибуну українського народу, а також і для збільшення свого знання й досвіду; 2) висловляється побажання, щоб та частина української еміґрації, яка має відповідну підготовку і можливість без загрози для свого життя та пониження української національної гідности повернутись на будь яку частину українських земель, здійснила це як найшвидче; 3) осуджується поведінка тих українських еміґраційних елементів, які, повертаючись на Україну, нерозважливими кроками принижуються перед ворогами і понижують українську національну гідність, обективно переходять на становище прислужників ворожої окупаційної влади — цеб то зрадників українського трудового народу; 4) закликається членів Селянської Спілки на еміґрації виявити як найбільше активности в здобуттю собі культурної національної і господарсько-технічної підготовки; 5) доручається Головній Раді і Головному Комітетові вжити заходів до поліпшення матеріяльної, трудової і правної допомоги членам Село-Спілки, особливо бувшим військовим, що перебувають в найтяжчому становищі, а також помогти тим членам Село-Спілки, що мають змогу орґанізовано повернутись додому, чи на якісь инші частини українських земель для праці серед свого народу; 6) доручається Головній Раді і Головному Комітетові заснувати по філіях фахові школи і курси для поширення господарсько-технічної освіти поміж членами, сполучення цих курсів з курсами загальної освіти та зокрема подбати про освіту малограмотних членів Спілки; 7) висловлюється радість з приводу заснования професійних орґанізацій на українських землях — української Селянської Спілки (Галичина, Волинь і т. д.) та висловлює тим краєвим орґанізаціям побажання найкращих успіхів в орґанізації і щоденній боротьбі з гнетом; 8) згадується теплими словами предчет української Селянської Спілки на Великій Україні, які в час революційної боротьби українського трудового народу, дали докази величезної орґанізованости, клясової національної свідомости і енергії в здобуттю землі і волі; 9) висловлюється їм заохоту до видержання грізної навали на професійні орґанізації українського селянства, бо зїзд вірить, що люта зима минеться і знов буйно зашумлять хвилі селянського руху; 10) згадується з глибокою пошаною тих товаришів селян, що наложили своїми головами за волю українського народу.

Щодо відносин між Українським Громадським Комітетом і Село-Спілкою, то Перший Делеґатський Зїзд визнав підписану угоду, яка направлена на користь культурно-громадської праці обох інституцій, доцільною, і цю угоду ствердив та висловив свою подяку Укр. Гром. Комітетові в ЧСР. на його велику допомогу в орґанізації і підпорі українського селянства на еміґрації, що обєднане в Українську Село-Спілку.

Перед закриттям третього засідання український кобзар Ємець, після привітання Зїзду представником укр. товариства „Кобзар", п. Омельченком, проспівав думу під акомпанімент бандури.

В четвертім засіданню перед виборами органів Село-Спілки т. Турчин з Юзефова зазначив шкоду, яку заподіяли ідеї українського обєднання [illegible] політики поділом Українців на наддніпрянців і наддністрянців, і звернувся до зїзду, щоби він, керуючись одною думкою Соборної України, при виборах ставився до кандидатів, не узгляднюючи їхнього територіяльного походження.

Зїзд обрав:

На голову Село-Спілки члена празької філії Село-Спілки, Никифора Григоріва (одноголосно).

До Головної Ради Село-Спілки обрано 30 осіб: 1) Шаповала Микиту, 2) Галагана Миколу, 3) Сумневича Федора, 4) Коберського Карла, 5) Ріпецького Степана, 6) Денисенка Грицька, 7) Шаповала Миколу, 8) Животка Аркадія, 9) Стахова Матвія, 10) Зозулю Якова, 11) Паливоду Івана, 12) Коберського Остапа, 13) Ісаєвича Дмитра, 14) Луцького Василя, 15) Богацького Павла, 16) Грабова Якова, 17) Шрамченка Левка, 18) Роніса Олександра, 19) Слюсарчука Грицька, 20) Перейму Ілька, 21) Чорного Степана, 22) Турчина Михайла, 23) Дудника Андрія, 24) Кульковського Дмитра, 25) Явдушняка Василя, 26) Ясиницького Віктора, 27) Дмитрова Грицька, 28) Котенка Тимоша, 29) Левицького Остапа, 30) Остаповича Грицька.

До Ревізійної Комісії обрано:

1) Тимченка Миколу, 2) Бунянівського Теодора, 3) Грицая Грицька, 4) Пасішника Трохима, 5) Леоніва Олексу.

В перерві підчас виборів привітав зїзд від Закордонної Делеґації московської партії Соціялістів-Революціонерів Віктор Чернов. Підкресливши, що партія С.-Р. в своїй роботі тісно звязана з селянством від початку свого існування. Чернов зазначив, що ідея визволення, революційної боротьби, ідея соціялізму тепер має дві основних течії. Старша історично течія — індустріяльний пролетарський соціялізм зі Заходу, з індустріяльних країн перекинулась на Схід в країни аґрарні; пізніше на Сході зародився новий інтеґральний соціялізм, який є виразником стремлінь не лише робочих в індустрії, але й працюючого селянства та працюючої інтеліґенції. Поборником такого соціялізму являється головно свідоме своїх клясових інтересів трудове селянство. Цей соціялізм шириться тепер на Заході та та далі на Схід. Звертаючись до зїзду, Чернов сказав: „кожен крок ваш і успіх закріпляє за вами велику спробу нового діла, вас будуть брати за приклад инші народи Сходу. З тією самою ідеєю „Землі і Волі", що взяла собі за гасло Селянська Спілка, партія російських с.-р. починала свою працю, і ця ідея найшла признання в инших країнах.

Бачучи в Селянській Спілці провідника нового повного соціялізму, а також вітаючи ту єдність і солідарність на Зїзді, яка звернула на себе його увагу, Чернов зазначив другу ідею, яку партія російських с.-р. стало підтримувала — ідею рівности й братерства націй. Кожна нація, чи велика чи мала, мусить бути вільною й рівноправною, так як є рівноправна і вільна особа незалежно від її здібностий. Лище при умові рівноправности націй і народів, може здійснитися ідея соціялізму в житті. Торкаючись теперішніх відносин в радянській федерації, Чернов сказав, що йому, як Росіянині „доводиться гервоніти, що теперішній гніт на Україні під соусом комунізму іде з Москви", теперішню федерацію, мовляв, не можна признати за правдиву федерацію, а лише за одну з форм насильства. Большевизм — це остання данина старому імперіялізмови. В кінці Чернов висловив бажання успіху Село-Спілці в праці, зазначаючи свою віру в те, що успіх буде вкладом в те велике, що буде і [illegible] шим може ділом не менше, чим вашим".

[illegible]

ОСТОРОГА ПЕРЕД „ГОМБОГОМ".

До нашої редакції наспіла допись, у котрій перестерігається наших читачів перед одним „специялістом-доктором". Замість того, щоби помістити цю допись, ми покажемо нашим читачам декілька способів, яких уживають ріжного рода „специялісти - доктори", щоби витуманити від людий як найбільше грощий.

Оден такий спосіб є ріжні так звані „музеї", до яких вступ є безплатний, а у яких е повироблювані із паперової маси зразки ріжних полових і шкірних недуг. Зайде чоловяга у такий „музей" то аж волоссе стає йому на голові, коли бачить, які страшні спустошення чинять ріжнородні венеричні слабости. А тут підходить до нього аґент такого „специяліста-доктора" і пропонує, щоби піти до „лікаря" і датися оглянути, бо дуже можливе, що чоловік має якусь затаєну хоробу, а навіть про неї не знає. Перестрашений чоловяга суне за аґентом і приходить до „специяліста", який буцімто переводить докладні оглядини. Часом „пан доктор" побачить відразу якусь страшну недугу, а часом каже прийти за який тиждень, поки не розслідить кров і урина. Із рук такого „специяліста" не вирветься ніхто, хочби не знати який був здоровий. „Специяліст" найде у ньому не одну, а десять хоріб. Бували припадки, що оттакі фалшиві „доктори" навмисне заражували пацієнтів заразками полових недуг, щоби тільки витягнути гроші. Такий „доктор" звичайно не є навіть жадним лікарем, а тільки має свою дипльому із якоїсь гумбуґерської школи, яка вже давно перестала істнувати.

Є чи мало таких, що покінчили звичайний курс масажовання, які моглиби в старім краю бути хиба „кранкфотрами" у шпитали або масажистами в парнях, а тут носять шимні титули „докторів" і беруться лічити людий, хоч не мають ніякого поняття про медицину.

Є тут й такі „лікарі", що покінчили свої студія за кілька місяців в якійто вечірній школі і яким не годилобся лічити і собаку.

Бувають і такі несовісні лікарі, які насмисне продовжують слабість, щоби виссати з пацієнта як найбільше гроший. Є й такі, що на всі слабости радять операцію. Заболить чоловіка живіт, бо може має жолудковий нежит або нестравність, а несовісний лікар зараз каже, що то „апендисайтис" та що треба чимскорше перевести операцію.

Розуміється це робиться длятого, що за операцію треба добре заплатити. Крім того оголошуть себе „специялістами" на такі недуги, на яких нема ліку. Такі ґієни витягнуть від безнадійно хорого чоловіка послідний цент, а відтак родина остає без ніяких середників до життя.

Коли до усього долучимо еще тисячі ворожок і ворожбитів, які також „практикують медицину" між нашими людьми, то зрозуміємо, кілько людий із нашої еміґрації тратить гроші, здоровле і життє через усіх тих ошуканців.

Длятого кожний розумний чоловік повинен знати і другому порадити, щоби ніхто не шукав поратунку здоровля у всіляких [illegible] гумбуґерів, а у загально звісних, правдивих лікарів, які мають знанне лікарської штуки, яку набули у правдивих, славно-звісних школах для медицини. Поліція не годна спинити сама усього гумбуґу „специялістів". Сама публика повинна мати розум і оминати усю ту заразу.

М. Б.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО

Число народних [illegible] Україні за большевицької влади зменшилося з [illegible] до 16.000? Чи Ви знаєте, що [illegible] турецьких цигареток Мюред [illegible]?

ЗВІТ З ГОСПОДАРСТВА
В СИРІТСЬКІМ ЗАХИСТІ В ТЕРНОПОЛІ ЗА РІК 1923.

Адміністраційний рік 1923, був незвичайно важкий. Були хвилі в місяцях лютім і жовтни, коли здавалось, що захист не видержить фінансової крізи, був час, що здавалось, ось-ось треба буде кинути кількадесятеро воєнних сиріт на поталу судьби.

Чудом Божим ми перебули цей послідний рік.

Господарський звіт буде обнимати оборот харчів в цифрах за рік 1922, порівнання з попереднім адміністраційним роком і висниви з того порівнання, запотребовання дітвори в харчах і одягу, спосіб виховання дітий в захисті і стан їх здоровля, а вкінці загальну господарку захисту в році 1923.

В 1923 р. вийшло 245 кґ. кукурузяної муки, 1332 кґ. гречаних круп, 720 кґ. ячмінних круп, 929 кґ. пшеничної білої муки, 2704 кґ. темної муки, 3811 кґ. разової муки, 517 кґ. фасолі, 570 кґ. пенцаку, 49 кґ. рижу, 612 кґ. пільного гороху, 12310 кґ. бульби, 184 кґ. ярини, 188 кґ. цибулі, 750 кґ. капусти, 898 кґ. бураків, 158 пушок кондензованого молока, 392 кґ. цукру, 61 кґ. какао, 6 кґ. меду, 12 кґ. маку, 14 літрів оцту, 432 кґ. соли, 2158 літрів молока, 158 кґ. нафти, 94 пуделок сірників, 110 кґ. мила, 43620 кґ. дров, 504 кґ. товщу. — Це зіставлення стане більше зрозуміле щойно тоді, коли порівнаємо розхід найважніймих артикулів в літах 1922 і 1923.

В році 1923 вийшло більше чим в 1922 боці і бураків о 363 кґ., капусти, о 400 кґ., гречаних круп о 655 кґ., ячмінних круп о 530 кґ., кукурузяної муки о 124 кґ., темної муки о 1284 кґ., разової муки о 676 кґ., соли о 193 кґ., цибулі о 166 кґ., бульби о 538 кґ. оцту о 9 літрів.

З другої сторони в році 1923 вийшло менше чим в 1922: пшеничної білої муки о 1718 кґ., кондензованого молока о 574 пушок, пушок какао о 65 кґ., фасолі о 352 кґ., цукру о 139 кґ., мила о 55 кґ., рижу о 606 кґ., пенцаку о 175 кґ., молока о 442 літрів, пільного гороху о 373 кґ. — З цего звіту виходить ясно, що ми спонукані незавидними фінансовими обставинами мусіли цего року какао, молоко, цукор, риж заступати бураками, капустою, темною мукою, цибулею, бульбою і оцтом.

Є це загальний симптом часу, наслідок девалюації польської валюти і дорожнечі. — Тернопільська інтелігенція сама одна не є в силі фінансовими підмогами піддержати захисту, а міщанство ставиться до справи виховання сиріт так апатично, що навіть в послідні році залишено між тернопільським міщанством квесту. І не булоб мови о удержанню сирітського захисту в Тернополі, колиб не поміч інтелігенції, та селян збаражського і скалатського повітів в натуралях, які збирають неустаючі в ревности Сестри-Служебниці Пр. Д. М. по квестах. — Жертви селян тернопільського повіту не впливають так обильно. — А однак воєнних сиріт з Тернополя і тернопільського повіту є в захисті більша половина.

Щодо харчів то на найблищий час нема обави браку, бо квеста в згаданих повітах допише і на будуче.

Але інакше представляється справа з запотребованням в одягу, білля і постіль.

В р. 1923 вшито для дівчат 10 плащиків, 7 шапочок, оден костюм, а з білля 35 сорочок. — Для хлопців 25 убрань, 13 сорочок і 4 пари калісонів. — Кромі цего куплено для хлопців і дівчат 25 нових черевиків. — Зужилось 10 сорочок хлопячих і 20 сорочок дівчат.

На складі нема вже нічого, ні сукна ні матерії, ні полотна, ні скіри. — Досі захист удержувався еще останками американських дарів і слабоньким запасом матерії на плащики. — Тепер нема вже нічого.

І якраз тому, що всьо ушите вже уживаєсь і навіть ті знищені убрання дітий в скорім часі вийдуть, — цей стан є катастрофальний, найпаче в тім часі, коли на покриття потреб треба вже не міліонів, але міліярдів марок. „Громада по нитці тай бідному сорочка". — Колиб то на цю пословицю памятав загал, але о тім памятають на жаль лиш одиниці, а одиниці не вдіють нічо і коли далі загал буде байдужий, Виділ мусить ждати хиба чуда, щоби запобігти цему катастрофальному станови.

З початком року 1923 було в захисті 37 дівчат і 29 хлопців, з кінцем року 31 дівчат і 25 хлопців, отже менше о 11 дітий чим в попереднім році. — Причиною цего була ревізія тих дітий, які можна було віддати рідні. — Мусіло це наступити раз з браку фондів на удержання, а з другого боку з тої причини, що відносно поміщення було таке переповнення, що по двоє і троє дітий спало на однім ліжку, а це впливає некорисно на здоровля дітвори. — До школи народної ходило 15 хлопців і 20 дівчат. — До семінарії 1 дівчина, до ґімназії 1 хлопець. — З дітий, які ходили до школи, укінчили шкільний рік з дуже добрим поступом 17, з добрим 10, з достаточним 9, з недостаточним 1.

Одного хлопця до укінченню 1 кляси гімн. віддано до Місійної школи в Бучачи, а заряд школи є з цего хлопця вповні задоволений. — Пять дівчат учиться під проводом С. С. Пр. Д. М. шиття і робіт, а також куховарства.

Померло 4 дітий на хороби на тлі скрофулічнім. — Епідемічних недуг не було. Вправді є кількоро дітий хорих на очі, але вони є вже в стадії остаточного вилічення. — Цего року стан здоровля дітий був кращий як з попередних роках, що треба завдячувати д-рови Гершерови і д-рови Вітошинському, яким належиться щира подяка, за їх беінтересовну лікарську поміч. — Діти купаються що тижня і відживляються хоч простими, але здоровими і смачними стравами.

В минувшім році写 описувались діти концертами, а то двома в Тернополі: шевченківським і святомикаліївським, а кромі цего в Буцневі, в Купчинцях, Микулинцях і Підволочисках.

Такі концерти устроювані під умілим і досвідним проводом С. С. Пр. Д. М. мають велике значіння. Вони не лиш що приносять деякий дохід, але що важнійше популяризують ідею патріотичного виховання дітий та приносять симпатію сирітським захистам. — Дні в яких відбувались ті концерти на провінції врились також незатертим спомином в памяти дітий. Коли ми відбирали подяку на місці від тих щирих учасників концертів за добре виховання сиріт, — нам сльози ставали в очах. Коли в Підволочисках бачили, як майже ціла саля заносилась від плачу, коли виголошувала промову дитина-сирота, коли опісля ми по кождім концерті отримували запрошення приїхати зкова як найскорше з новим виступом дітвори, ми тоді думали і не даремна праця, не даремна боротьба з перешкодами.

На кінці ще кілька слів про загальне господарство. — Захист міститься в домі Фондації кн. Острожського. Приміщення сиріт в тім домі не є відповідне, бо будинок цей не є будований на захист, але і це велика благодать і треба лиш зложити велику подяку зарядови Фондації за безінтересовне приміщення сиріт в своїм домі і за жертви, які поносить чи то через дрібний ремонт будинку, з якого користає захист, чи то через дари в збіжу.

Сама Філія українського краєвого Товариства охорони дітий і опіки над молодіжю в Тернополі, що удержує сирітський захист, не має ніякого майна недвижимого. Цілий движимий маєток нашого захисту це кількадесять знищених ліжок і ці знищені одяги дітий, які вони носять на собі. З живого інвентаря є одна корова і двоє свиний. І треба богато заінтересовання, богато моральної і матеріяльної помочі суспільности, щоби удержати наш захист на будуче, та віддати тих кількадесять воєнних сиріт суспільности без сорому. І ми тут не можемо оглядатись на чужу поміч. Наша українська дітвора може числити на поміч лиш виключно від своєї рідної суспільности.

Тернопіль, 17. лютого, 1924.

Іван Топольницький, господар.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

Перша паперова конституція.

(З львівського Діла).

Сьогодня урядова Польща обходить своє „державне свято", роковини конституції 3-го травня. Сьогодня безліч бесідників на всі лади вихвалює „добродійства" тієї конституції, підносить мудрість і прозорливість та далекоглядність її творців. Сьогодня в костьолах знімаються молитовні настрої, або які в своїй простоті і сліпій вірі визначаються нахилом до вилинялої фразеольоґії.

Конституція 3-го травня 1791, прозвана великим актом великої мудрости, ані в сотій частині не була вислідом тих настроїв і думок, що нуртували в тодішній Европі. Коли пригадаємо собі, що саме тоді по шумом бурі здвигалися в Европі кличі волі, рівности, братерства, що французькі енциклопедисти до нитки перелицювали старий нікчемний лад; що Велика французька Революція 1789 р. знесла февдальний устрій, що вже тоді звільнено кожну посілість (селянську) від оплат для панів, а згодом і для духовенства; що в тій революції рішаючу ролю відіграв третій стан (міщанство); що міста зорганізовано на комунальний лад; що згодом (1792) законодатні збори майже всім громадянам надали право голосування до установчих зібрань (від 21. року життя); що навіть в деспотичних державах (Прусія, Австрія) йшла поправа найбільш визискуваної й обезправненої селянської верстви, — то конституція 3-го мая являється просто діточою забавкою в руках до краю занархізованої шляхетчини.

Анархічна шляхетська република, держава можновладних короленят і сірої, волюцюжної шляхетської голоти доживала силою інерції останні свої дні. В обороні перед поширенням анархії, перед небезпекою зараження крови відбувся 1772 р. перший поділ Польщі. Його переведено не тільки без опору, його не лиш затвердив сойм, але й самі Поляки, діставшись в унормовані відносини тзв. заборчих держав, раділи, що їх вирвано з царства безладдя й анархії, що вони найшлися в людських відносинах, що здобули безпеку життя і майна.

Одначе й перший поділ Польщі не був осторогою для можновладної шляхти. Яке було становище селянства в тодішній Польщі, зясовує нам великий польський патріот кс. Станислав Сташіц: „Виджу міліони сотворінь — писав він, — з яких одні ходять півнаго, инші вкриваються шкурою або подертою сірачиною, а всі вони висохлі, знуждовані, оброслі, закоптілі; очі глибоко в голові запалі; важко віддихають дихавичними грудьми; понурі, задурені і глупі; мало чують і мало думають — і це їх найбільше щастя; ледви можна доглянути в них розумну душу. Їх зверхня постать з першого погляду більше виявляє схожости до звірини, як до людини. Ті люде мають погірдливу назву: хлопів. А їх поживою є чорний гливкий хліб, а на протязі четвертини року тільки зілля — напоем вода і палюча нутро горівка. Їх поміщенням є льохи або трохи над землею вистаючі салаші. Сонце не має там доступу; вони є переповнені смородом і тим діймаючим димом, який — мабуть тому, щоби менше терпіли — в день і в ночі їх дусить, вкоруючи їх нужденне життя. В тому смороді і димі темниці, втомлений денною працею селянин спочиває на перегнилому барлозі. Поруч нього спить мала і гола дітвора — на тому самому леговищі, на якому стоїть корова з телятем і лежить свиня з поросятами. Ось людина, що нас годує! Ось стан селянина в Польщі!"

Так представлялося селянство в Польщі, таких гараздів воно зазнавало, працюючи безупинно під шляхетським кнутом. Дещо схоже з його становищем було положення французького селянства, та це останнє революційним шляхом під проводом революційного міщанства скинуло з себе можновладство шляхти і прийшло в посідання землі — свого варстату праці. В Польщі те селянство було до краю затуркане, стероризоване, зовсім обезправнене, доведене до становища безмовної худоби. Тільки українське селянство в почутті своєї людської гідности час до часу піднімало головню бунту, який польська шляхта топила в потоках крови.

Третій стан, міщанство теж було в Польщі без голосу. Після гомінких кличів французької революції воно соромливо і делікатно почало домагатися деяких прав. Одначе міщанство в Польщі ділилося на два соціяльні табори: на міщанство королівських міст і міщанство приватних (шляхетських) міст. Годиться зазначити, що на 1414 міст в Польщі і Литві королівських з того було ледви 240. Ясно, що та друга катеґорія міст (шляхетських) була зовсім обезправлена. До тогож над цілим міщанством тяготіло право „огиди міщанського стану", т. зн. що шляхтич не повинен займатися торговлею, купецтвом і промислом під тавром права „огиди". Те міщанство, серед якого почали забирати голос спольонізовані Німці (Декерт Барс), виставляло невеличкі вимоги, хоч другий великий патріот Колонтай доказував, що „два стани: сільські і міські дідичі повинні складати маєстат уряду".

В таких умовинах польські патріоти продумували над направою Річопсполитої, в таких умовинах зростала реформістична партія, маючи проти себе консерватистів (Браніцкі, Щасний, Потоцкі), в таких умовах розпочав свої наради чотиролітній сойм. До тогож і обставини були досить пригожі, бо Росія була зайнята війною з Туреччиною, а Прусія була в союзі з Польщею. В соймі висунено дуже помірковані постуляти, одначе опозиція була так сильна, що треба було апелювати до нового сойму (розуміється, теж виключно шляхетського), зложеного з подвійного числа послів. Новий сойм зараз на вступі проголосив повну незалежність Польщі, ухвалив (21. квітня 1791) проти величезної подзиції деякі права для „королівських" міщан (право купна землі, міське самоврядування і особисту незайманість, допущення до офіцерських ступнів і т. п.). Та ще важче йшло з новою конституцією. За згодою безвільного короля зроблено переворот. Замок зайняли улани, відбулася невеличка маніфестація міщанства, спроваджено послів і сенаторів, прихильників конституції в числі 150 (на всіх 500) та в їх приняві відчитано і заприсяжено нову конституцію.

Щож давала ця конституція, цей новий революційний закон, ухвалений шляхом перевороту. Отже новий закон, зложений з 11-ти розділів, першенство в державі полишав шляхті, зберігаючи всі її привілеї. Міщанству забезпечено права, про які вже згадано в горі, а найбільш визискуваному і обезправненому селянству запевнено опіку права, одначе тільки тоді, коли дідичі схочуть заключити відповідні умови з селянами; в цілости задержано і конституцією затверджено підданство і тзв. патримоніяльне судівництво. Поправу селянської долі лишено добрій волі дідичів. Законодатною власністю лишався вибраний шляхтою сойм. Заборонено конфедерації, знесено „ліберум вето", створено „Сторожу прав" (міністерський кабінет), задержано станові суди і вибрано наслідну династію (саську).

Одначе ца „революційна" конституція ,яка закріплювала всевладу шляхти, яка — кидаючи охлапи міщанству — задержувала селянство в становищі шляхетського тягла, конституція, що була випливом двох шляхетських партій і мала на меті дещо припинити анархію, не вийшла з паперової стадії. Небавом повстала Торговиця, прихильники „золотої вільности", себто необмеженої анархії покликали чужинців проти власної держави і... конституція не рушила з мертвої точки. А дальше наступили льоґічні події, які були одночасно визволенням селянства зі шляхетської тиранії.

Конституція 3-го травня має такі розділи: 1) Про релігію, 2) Про шляхту, 3) Про міщанство, 4) Про хлопів, 5) Про уряд і три роди влади, 6) Про сойм, 7) Про короля і наступство престолу, 8) Про судейську владу, 9) Про реґенцію, 10) Про виховання королівських дітий і 11) Про збройну силу держави.

П. Ковальчик.

„MEMENTO.".

I.

Був бій!...
Застиг.
Був герць!
Затих.
Огнем ревли,
Мов з пекла льви
І смерть несли
Горла гармат!
Та вже мавчать...
Більш не ревуть...
Ох, ні... Не чуть...
Вже замовкли.

І пісеньки волі
Завмер звінкий звук,
Що грав у просторі,
Лунав аж до зорі,
Гуляв-гнав по морі
Вкраїни степів —
І нарід до волі,
До бою все вів —
Завмер і заглух

. . . .

Ох, тихо й сумно
По всій Україні;
Завмерло-заснуло
Життя у могилі.

II.

Сонце скрилося за гори,
Землю вкрили хмари чорні:
Ніч неволі наступила
Й край коханий оповила —
Смерти тишина.

Гайвороння глухо кряче,
Вітер тихо стогне-плаче
Над могилами по полю,
Де лягли борці за волю —
Слава Вітчини!

І з далека лиш чорніють
Чорні мури тюремнії,
Що кати побудували
Та народ замурували —
На його землі!

Та побіди пяний крик,
Мов гиен голодний рик,
Смерти засуд мов лунае,
Й вітрям острим серце крае: —
Вражий глуму сміх!

III.

Хоч горе,
Мов море
Розлилось далеко-широко!

Хоч терня
По стернях
Розцвилось буйнее високо!

Залізо,
Хоч влізло
І вілось до кости живої!

Хоч злобно
Ворожий
Луна засуд смерти страшної! —
Так Нарід не згине!!

Бо там на Вкраїні,
Безмежній в терпінні,
Уквітчаній квітом мак-крови —

В забутих могилах,
По горах, долинах,
Степах і широкому поли —

Лягло — спочивае
І помсти чекае
Війско молодее героїв!

• • •

А на кістках
По ціх борцях
Новий доспіє плід!
Новий повстане рід!
Без пут, кайдан!
Не раб — а пан!

У їх серцю
Не буде страх
Безсилля підлий жах!
Лиш сили смілий мах,
Вільних орлів,
Вільних степів!

А у душах
Лиш волі гарт,
Завзяття гордий блиск,
Відвага, смілість, риск.
Й любов свята
Без зла, гріха!

1924.

КУРЯТА, ЯКІ ВИСИДЖУЄ ЕЛЕКТРИКА.

—o—

Електрика може заступити і квочку. Є то спеціяльні апарати в яких при помочі електрики можна вдержувати одностайну теплоту, якої треба, щоби з яйця вилягло курятко. Коли через цей апарат пуститься струю, піднесеться в ньому температура до 40 степенів. Колиж піднеслася би ще вище або опала, окремі затвори зараз регулюють автоматично силу, так що тепло в апараті однакове як у квочки. В такому апараті може поміститися 60—200 яєць. Щодня розслїджується яйця з того апарату і недобрі відкидається. На 19-ому дни курятка починають ковтати об лупину яєць, а 20-го вилазять без ніякої перешкоди.

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ.

ЧЕТВЕРТА ЗАПОВІДЬ.

Повість з галицького життя.

(Продовження).

(18)

— Доньцю! Може там які безбожности, богохульства в цих книжках? сказала налякана Підліська — бійся Бога, в нашому роді були все люди богомільні...

— Заспокійтесь, мамо, там про релігію не було ні слова, а говорилось лише про те, що я йно що мамі сказала. Завдання жінки, бути жінкою і матірю але нам не вільно чоловіків ловити і першому ліпшому на шию вязатися. Значиться, що богато дівчат того завдання сповнити не може. І щож їм лишається? Або остати старою дівкою, непотребою на ласці других, погорджуваною і висміваною істотою, яка з часом справді зробиться смішною, або дбати самій про себе і заробляти на себе чесно. І ті бідні невибрані ніким в мущин повинні цей дорою йти. Під впливом цьої книжки я зложила той плян, і ніхто мені не може закинути, щоб ця книжка була грішна і для мене невідповідна. Правда мамо?

— Правда моя дитино, та бачиш я справді налякалась. Я вихована в попівському роді. А знаєш, як нас вчили?... Аби вийти заміж, та попадею бути. Це вважалося в моїй сфері за найбільше щастя.

— Отож моя мамо, ми мусимо з цьої задушної темної сфери вийти на ясний божий світ.

— А чи ти говорила коли о цій німецькій книжці з Василем?

— Ні, бо він тої книжки не то що не читав, але певно й не бачив. Він взагалі, як я про це переконалася, кромі своїх фахових книжок, та романів, і то не богато, не читав нічого. Його душа, то біла книга, в якій можна дуже богато дечого записати. І я це зроблю. Він вважає мене ще тепер за звичайну собі попівну, та я виведу його з блуду, але аж по вінчанню. Тоді я йому скажу, що йому треба читати, бо те що він знає то дуже мало, щоб міг вважати себе образованим чоловіком. Я з цього дуже рада, що знайду необроблений матеріял, котрий я оброблю.

— Доню, я боюсь за тебе, щоб ти души своєї не погубила деж хто таке видав, щоб жінка більше знала чим її чоловік і то священик.

— Не погублю мамо душі, а піднесу її ще вище до Бога.

Мама вже більше нічого не казала і дивилась на Ганю з великою любовю а заразом зі страхом... Ганя справді виглядала під цю хвилю гарно. Її біляненьке личко сіяло рішучістю, енергією, певностю своїх сил. Очи блистіли жаром, а білява коса довгого волосся надавала її вигляду якоїсь вищої істоти не з цього світа Мамі здавалося, що Ганя похожа на ангела, якого на образах малюють.

— Я не розумію Ганю, і ти мені це поясни. Мені неясно, що ти полюбила Василя знаючи, що він менче знає від тебе, і ти доперва буде шйому вказувати, що має читати, щоб тобі знанием дорівняв. Мені здається, що дівчина такого мущину може полюбити, котрий стоїть від неї вище, в йому мусить дівчина бачити щось ідеоальнього, кращого. Ганя усміхнулась добродушно.

— Мамо! Де тут нині знайти ідеал? А коли котра дівчина думає, що в своїм вибранім знайшла ідеал, то треба признати, що її вимоги до ідеалу дуже скромні. Я скажу мамі, що мені в Василю подобалось. Він хлопець гарний, здоровий, статочний, не пе, не грає в карти. Співак, розумний і мене справді любить. Це якраз прикмети на доброго мужа і товарища в життю. До того ще його душа то чиста книга а я подбаю, щоб вона була гарно записана.

— Але мущина як голова жені повинен стояти ві днеї вище освітою знанням, то що...

— Таких богато нема. Колиб прийшлось лише такі пари складати, то булоб цього дуже мало. Я гадаю, що Василь згодом буде більш мене освіченим, більш матиме знання, бо він має сильнійший підклад до цього. Він же вчився в гімназії в семінари, а я собі самоучка, що лише дещо прочитала.

— Чи то все, що ти мені тут говориш стоїть в тій німецькій книжці?

— Ні, мамо, є ріжні книжки, що про таке пишуть.

— Моя дитино, я боюсь за тебе, щоб ти не дочиталась якого лиха. Я старалась виховати тебе в страсі господнім, берегла чистоти твого серця і душі, як мого ока.

— Повірте мамо, що моє серце і душа чисті, непорочні. Лише що я стараюсь пізнати і зле і добре, щоб тим краще берегти себе ві здого. Вонож ясно як сонце, що так треба робити. Хибаж дитину можна остерегти перед вогнем не показавши її вогню? Мені нераз аж смішно було, як мама, коли щось такого говорилося зараз мене виправляла з хати, щоб я цього не чула.

— Не роби мені Ганю з цього докору, бо мене так виховали, що в присутности дівчини не ялось вимовити такого слова як: штани, або гачі... Я й тебе так виховала...

— Мамочко, я вам докорів не роблю але по нинішній нашій розмові не вважайте мене за дитину, лише за людину доспілу і не затаюйте передімною нічого.

— Ти ще така молоденька...

— Мені вже двайцять літ, а жінки ранче доспівають чим мущини.

В тій хвилі відчинились двері і війшов о. Дубовий.

— Чи був у вас Василь?

— Був, недавно що поїхав.

— Чи говорив, що був у мене?

— Ні, але ми говорили про саме діло. Ганя знає вже все. Василь побожився, що якби воно не було, він Гані не покине, хочби прийшлось із батьком зірвати.

— А то славно! Прошу вас, я пообіцяв йому, що з його батьком буду ще раз говорити на розум. Йду опісля ринком і стрічаю Пандяка. От думаю зроблю це зараз. Він удае, що мене не бачить, я заступаю йому дорогу і прошу до себе на кілька слів розмови, бо я маю до його важне діло. І що ви на це скажете, що той хам мені відмовив.

„Як, каже, є у егомосця діло до мене, то прошу до мене прийти. Дорога така сама". Бачите, яка свиня? Так мені ще ніхто не відповів — прямо шкандал.

— Жаль мені, що о. професор задля нас наразили себе на неприємність, але з цього, що недавно у нас говорилося, шкода було труду.

— Ні, не шкода. Що Василь додержить слова, то я це знаю, але і я додержу. В половині дороги я не стану і не заверну. Я з ним мушу поговорити. Бо як воно буде, так буде, та краще булоб Василеви з батьком не зривати і діло поладнати по доброму. Старий є упрямий неотесаний брус але беручи річ льогічно він мае рацію, що я повинен до його прийти як я маю діло.

— Чи о. професор говорили може нині Василеви що колиб він зірвав заручини, то не буде вистячений?

— Ані слова. Це виглядало би на погрозу, на силування, а я цього не хочу. От показуеся, що краще воно, що він вирішив ся з доброї невимушеної волі.

— А знаете о. професор, щоби зробила Ганя, колиб розручилась? Плян вже готовий.

(Дальше буде).

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО

За царської влади видавано 8% з всіх доходів на просвіту, а підчас большевицької лишень 1.9%? Чи Ви знаете, що тютюн, який є в турецьких цигаретках Мюред є 100% чисто турецький і є найдорожший та найфайнійший тютюн, який росте на Сході?